

Motion till riksdagen 2010/11: MJ378

av **Penilla Gunther (KD)**

Hållbara kretslopp

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att källsortering ska erbjudas i hela landet, i alla kommuner.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återvinningsstationer bör finnas inom gångavstånd i tätorter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur ett nytt avtal bör utformas för att skapa en långsiktig finansiering för omhändertagandet av privatimporterat glas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kraven på slammet från reningsverken bör skärpas i enlighet med Naturvårdsverkets förslag.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett gemensamt europeiskt system för pantning av dryckesförpackningar ska införas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ta täten i arbetet med att skapa ett gemensamt nordiskt pantningssystem.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en pantavgift på engångsgrillar bör införas.

Lätt att göra rätt!

Grundläggande för att hållbara kretslopp skall upprätthållas är att systemen för avfallshantering har allmänhetens stöd. Goda förutsättningar för hushållen att bidra till resurssnåla kretslopp är av särskild vikt. Boende i glesbygd och andra som har praktiska svårigheter att sopsortera, däribland äldre, ska ha

Fel! Okänt namn på

goda möjligheter att delta i kretsloppssamhället. Det ska vara lätt att göra rätt! Därför borde källsortering erbjudas i hela landet, i alla kommuner. I tätorter bör återvinningsstationer finnas inom gångavstånd.

Arbetet med avfalls- och kretsloppsfrågor är viktigt för att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle. EU-medlemskapet innebär att många frågor löses internationellt där ett flertal lagar, förordningar och direktiv styr arbetet. Ansvar vilar också på konsumenten, handeln, industrin, och övriga samhällssektorer. Statliga och privata företags arbete med miljöledningssystem och den enskilde konsumentens sopsortering är också nödvändiga. Det är slöseri att inte utnyttja och återanvända avfallet i så stor utsträckning som möjligt.

Producentansvaret för materialåtervinning

Principen om producentansvar för materialåtervinning av förpackningar är viktig. Detta grundar sig i den princip som ibland kallas PPP (polluter pays principle) – förorenaren betalar. Det är den som framställt en vara som har huvudansvaret för varans livscykel. För att uppfylla producentansvaret har producenterna i Sverige bildat Förpackningsinsamlingen, som skall ansvara för insamlingen av de återvinningsbara förpackningarna. Resultatet av förpackningsinsamlingen visar att en glädjande hög andel insamlas av många förpackningsslag. För glasförpackningar uppgick återvinningsgraden år 2009 till 90 %, för pappersförpackningar 74 %, metallförpackningar 73 %, och plastförpackningar 27 % (Källa: Avfall Sverige).

Producentansvaret förutsätter konsumentens deltagande och det är därför viktigt att det finns ett förtroende för insamlingssystemet. Att städning sköts på ett riktigt sätt vid återvinningsstationerna är viktigt för den allmänna acceptansen av källsortering. Förpackningsinsamlingen har därför bildat ett särskilt städbolag som skall städa och hålla rent vid återvinningsstationerna.

Ett problem i samband med materialåtervinning är att den insamlade materialmängden på grund av privatinförsel kan bli större än den mängd som producenterna satt ut på den svenska marknaden. Detta har exempelvis varit fallet med insamling av glas. I augusti 2008 tillsatte regeringen en förhandlingsman med uppdraget att skapa bättre samarbetslösningar för avfallshantering mellan kommuner och producenter av glasförpackningar och papper, bland annat att eftersträva en överenskommelse mellan kommunerna och Svensk Glasåtervinning gällande privatimporterade glasförpackningar. Förhandlingarna ledde till ett avtal mellan SKL och Svensk Glasåtervinning, som innebär att en långsiktig finansiering av återvinningen av det privatimporterade glaset fortfarande saknas. Detta avtal löper ut i år. Regeringen bör utreda hur ett nytt avtal bör utformas för att skapa en långsiktig finansiering för omhändertagandet av privatimporterat glas. För att systemet med materialåtervinning skall uppfattas som legitimt är det angeläget att problematiken med privatinförseln uppmärksammas och att ett rimligt arrangemang kan skapas för det ekonomiska ansvaret.

Slam från reningsverk

Avfallsverkens slam är rikt på fosfor och borde därför återföras till jorden för att ingå i kretsloppet. Problemet är att tungmetaller, t.ex. kadmium, anrikas i slammet. Läkemedelsrester finns också i slammet, vilka kan ha biologiska effekter i naturen, liksom flamskyddsmedel och andra miljögifter. Med modern reningsteknik kan slammet i många fall användas som jordförbättringsmedel. Det slam som inte uppfyller kraven på att hålla sig under givna gränsvärden för farliga substanser, kan användas som fyllnadsmaterial.

Det finns ett antal främmande ämnen i slammet som hamnar i marken vid slamgödning. En del av dem är potentiellt giftiga men vilka effekterna blir beror både på koncentrationerna av de olika ämnena, deras egenskaper, markens och växternas egenskaper samt hur alla dessa olika faktorer samspelar. Kunskapen om läkemedel är generellt sett liten och man vet inte heller mycket om de kombinerade effekterna när organismer exponeras för olika ämnen samtidigt. Det omdebatterade kadmiumet finns till exempel i fem gånger högre halter i slam än i stallgödsel. För andra ämnen som silver och kvicksilver kan det röra sig om 50 gånger högre halter eller mer. De genomsnittliga halterna av tungmetaller i slam underskrider de gränsvärden och riktvärden som finns i lagstiftningen och de frivilliga överenskommelserna om slamavvändning i jordbruket. Tillåtna metallhalter i avloppsslam i Sverige är dessutom mellan 2 och 20 gånger lägre än motsvarande halter i gällande EG-direktiv. Slammets bidrag till kadmiumintaget i Sverige är generellt sett litet. Det atmosfäriska nedfallet står för cirka 800 kg kadmium årligen, handelsgödsel för cirka 175 kg, djurfoder för cirka 150 kg och avloppsslam för mindre än 20 kg av det kadmium som tillförs åkermarken varje år.

Läkemedel och bromerade flamskyddsmedel har diskuterats mycket i slamdebatten. År 2008 förbjöds användningen av det bromerade flamskyddsmedlet decaBDE i Europadomstolen av miljö- och hälsoskäl. Ett flamskyddsmedel som betraktas som säkrare för både miljö och hälsa, DeBDet-hane, marknadsfördes då som ett alternativ. Bromerade flamskyddsmedel är farliga för människor men det krävs relativt höga nivåer. Riskdoser räknas i milligram per kilo kroppsvikt, vilket kan jämföras med halterna i slam, jord och dagmaskar där det rör sig om nanogram per kilo. Säkerhetsnivåerna till högsta dagliga intag för människa har beräknats till minst 15 000 gånger för de mest toxiska varianterna, även om man maximerar slamgivorna i oändlig tid.

En undersökning från 2009 har dock visat att benvävnaden hos får som betade på slamgödslad mark inte utvecklades som den skulle, med benskörhet som följd. Den vidare betydelsen av detta är än så länge osäker. Fler studier behövs innan några konkreta slutsatser om slammets effekter på djur och människor kan dras. I Sverige är det inte tillåtet att använda slam på betesmark.

Slam från reningsverk innehåller en mängd olika patogena bakterier, virus och parasiter eftersom den vanliga behandlingen med rötning och lagring inte leder till någon omfattande reduktion av dem. Det finns trots det bara enstaka

Fel! Okänt namn på

bevisade fall där sjukdom har överförts via slam, och det har varit i samband med felhantering.

Olika metoder för att utnyttja och rena slammet har prövats. Man har t.ex. använt tekniken flerårig slambehandling i vassbädd, som tyvärr är utrymmeskrävande. Man har också provat att slamgödsla odlingar av en speciell Salixart, som selektivt tar upp kadmium. Sälgen kan sedan brännas, varvid kadmium kan tas bort, och askan återföras till jorden. Används röttkammare, uppstår biprodukten metan, som kan nyttjas t.ex. vid energiproduktion. För rötat slam finns certifieringssystem som kontrollerar innehållet av tungmetaller och andra skadliga ämnen. Slammet kan också primärt torkas och brännas, då tungmetaller kan tas om hand, och askan kan återföras till jorden.

Efter krav från Kristdemokraterna presenterade Naturvårdsverket i december 2002 en aktionsplan för återvinning av fosfor ur avlopp (Naturvårdsverkets rapport 5214). En av de slutsatser som utredningen har dragit är att sorterande system som fångar upp näringsämnen och samtidigt ger mindre mängd föroreningar måste byggas ut. Naturvårdsverket föreslog där att regeringen initierar en första utvärdering av aktionsplanen år 2006. I november 2009 överlämnade Naturvårdsverket en rapport till regeringen med förslag om hur mer fosfor kan återföras till kretsloppet. Där föreslås att kraven skärps på slammets kvalitet för att minimera metaller i slammet. Det föreslås också att slammet ska upphettas för att minska risken för smittspridning av exempelvis salmonella. Kommunerna kommer att behöva investera i ny teknik i sina reningsverk så att ett renare avloppsslam kan utvinnas. Fortsatt arbete med att fasa ut industriutsläpp måste också ske. Om de föreslagna åtgärderna i exempelvis förbättrade reningsverk genomförs kan det innebära en ökad VA-taxa på några tiotals kronor per person.

Kraven på slammet bör skärpas i enlighet med Naturvårdsverkets förslag.

Pantningssystemet för returförpackningar

Systemet för pantning av returförpackningar är dels en del av det producentansvar som infördes 1994, dels reglerat i äldre lagstiftning. Bryggerierna och handeln finansierar returhanteringen och förhandlar om spelregler och ersättningar. AB Svenska Returpack, som administrerar systemet, ägs gemensamt av förpackningsindustrin. I april 2005 beslutade regeringen om en ny förordning (2005:220) om förbud mot försäljning av plastflaskor och metallburkar som inte kan lämnas tillbaka mot en pant eller premie. Detta välkomnades av Kristdemokraterna; det var högst otillfredsställande att en stor del av dryckesförpackningarna på den svenska marknaden inte ingick i retursystemet.

Ju förr ett gemensamt europeiskt system för pantning av dryckesförpackningar införs desto bättre. Ett gemensamt retursystem har diskuterats inom EU utan att få stöd. Sverige behöver driva på hårdare inom EU-samarbetet för att få igenom ett gemensamt europeiskt pantningssystem för dryckesförpackningar.

Fel! Okänt namn på

Ett gemensamt nordiskt pantsystem skulle kunna vara ett första steg mot ett europeiskt system. Vid Nordiska rådets septembermöte 2010 rekommenderade man de nordiska ländernas regeringar att förstärka arbetet för ett gemensamt nordiskt pantsystem, inte minst för att främja ett europeiskt samarbete på området. Sverige bör ta täten i ett sådant samarbete.

Engångsgrillar och utbrända värmeljus skapar stora problem i kommunernas värmeverk, där de ofta hamnar. I ”bästa” fall blir engångsgrillarna ligande och skräpar i parker eller i naturen tills någon plockar upp dem och forslar dem till återvinningscentralen. Detta är inte heller acceptabelt. Precis som med burkar och flaskor måste det vara lätt att lämna in de använda grillarna för återvinning. För att komma tillrätta med problemet bör en pantavgift på engångsgrillar införas, förslagsvis på 10 kronor.

Stockholm den 27 oktober 2010

Penilla Gunther (KD)